

salutis locus; quando et mala nostra pura mala sunt, et bona, quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt?»

Respondeo: Non dicit Gregorius, omnia bona opera nostra esse impura, sed non omnia posse esse pura, quia fieri non potest, ut non aliquando subrebat aliquid, quo bona aliqua opera vitentur. Ita enim se ipse explicat, cum paulo post ait: « Fatendum est igitur, quod rectam intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnumquam intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitantur ». Quamvis autem loquatur Gregorius de peccatis venialibus, dicit tamen, non remanere salutis locum, si districte judicemur, quoniam peccata etiam venialia, si non misericorditer remittantur, impediunt ab ingressu illius regni, in quod nihil coinquinatum intrare potest.

Cæterum fieri non potest, ut non misericorditer remittantur, si justus simus, et in charitate Dei perseveremus; nam, ut scribit sanctus Augustinus in libro de correptione et gratia, cap. 13. « Misericordia illa justo Dei judicio dubitur justis, quoniam bonis suis operibus meruerunt, ut non sine misericordia judicarentur. Nam beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur, ait Dominus Matth. v. et iudicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordia, inquit Jacobus, cap. 11 ».

Ex S. Bernardo proferri solet testimonium illud, quod habetur in serm. 5. de verbis Isaïæ Prophetæ: « Nostra, si qua est humilis iustitia, recta forsitan, sed non pura, nisi forte meliores nos esse credimus, quam Pa-

tres nostros, qui non minus veraciter, quam humiliter dicebant: Omnes iustitiæ nostræ tamquam pannus menstruatae mulieris. Quomodo enim pura iustitia, ubi non potest adhuc culpa desse? »

Respondeo: Sanctus Bernardus exponit quidem illud Isaïæ de panno menstruatae paulo aliter, quam alii Patres exponant; tamen in re non dissentit a cæteris, neque ab ipsa veritate. Distinguit enim triplicem iustitiam. Unam, quam dicit esse rectam, sed non puram, nec firmam; alteram, rectam, et puram, sed non firmam; tertiam rectam, puram et firmam. Rectam esse docet, cum peccato non consentitur; sic enim ait: « Recta proinde interim videri potest iustitia hominum, si tamen peccato non consentiant ». Puram autem vocat, quæ in eis est, qui numquam fuerunt injusti. Firmam denique, quæ amitti non potest. Itaque in Angelis beatis ponit iustitiam rectam, puram et firmam; in primis nostris parentibus, antequam peccarent, dicit fuisse iustitiam rectam et puram, sed non firmam. Denique in nobis dicit esse posse iustitiam rectam, quam possimus peccato non consentire; sed non puram, quoniam nemo nostrum est, qui non peccaverit in Adamo, et qui non aliquando saltem venialiter peccet. Nec firmam, quoniam nemo est, qui eam non possit amittere.

Videmus igitur S. Bernardum iustitiam rectam, id est, quæ in peccatum lethale non consentiat, libenter admittere. Quod unum plane sufficit ad novatores refellendos, quia omnia bona opera, peccata mortalia esse definiunt.

CONTROVERSIARUM

DE JUSTIFICATIONE

LIBER QUINTUS

QUI EST DE MERITIS OPERUM.

Disseruimus hactenus de necessitate, et veritate iustitiæ actualis: nunc de efficacia ejusdem, id est, de meritis operum disserendum est. Erit autem *Quadrupartita* hæc de meritis disputatio. *Primum* enim tractandum erit, An sint merita aliqua vera justorum. *Deinde*, Quid sit meritum, sive quid requiratur ad verum meritum constituendum. *Tertio*, Qualia sint hæc merita, id est an ex condigno, an ex congruo tantum. *Quarto*, Propter quid sint, sive quid illud sit, quod proprie cadit sub merito.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur controversia, sintne opera bona justorum meritoria salutis æternæ.

Primum igitur controversia illa principalis tractanda erit: « Sintne opera justorum meritoria vitæ æternæ ». Deinde quæstiones duæ breviores de intuitu mercedis, et de fiducia meritorum.

Quod igitur ad controversiam illam principalem attinet, adversarii, quamvis initio valde contemptim loquerentur de operibus bonis, paulatim tamen cœperunt nonnihil eis tribuere. Nam Confessio Augustina, et Apologia art. 20. dicunt, opera bona justorum placere Deo, et esse meritoria præmiorum. Sed ne videantur omnino consentire Papistis, addunt duo temperamenta, quorum unum est, opera bona esse meritoria præmiorum temporalium et spiritualium, in hac vita, et in futura, sed non ipsius vitæ, et salutis æternæ. Ne videlicet falsum sit, quod tam sæpe repetiverunt, sola fide justificari, et salvari homines. Alterum temperamentum est, opera justorum non esse meritoria ex propria dig-

nitate, quasi re vera sint justa, et legi satisfaciant, sed ex fide, et indulgentia Dei, quia videlicet Deus iis, qui credunt sibi remissa esse peccata, indulgentia sua tegit operum fœditatem, et sit accipit, quasi justa essent.

Eandem sententiam habet Joannes Brennius in Confessione Wirtembergensi, capite de bonis operibus. Martinus Kemnitius in Examine Concilii Tridentini ad finem sessionis sextæ, et alii passim.

Joannes vero Calvinus lib. III. Institutionum cap. 15. § 2. et sequentibus, in re cum Lutheranis consentit, in verbis discrepat. Contendit enim, non esse utendum nomine meriti et mercedis, sed dicendum esse, operibus bonis dari a Deo remunerationem aliquam, et compensationem liberalem, sed quamvis agnoscat, et fateatur veteres Patres passim usos esse vocabulis meriti et mercedis, tamen ita acerbe in eos invehitur, ut dicat pessime consuluisse fidei sinceritati, qui primus nomen meriti operibus tribuit. Qua incredibili arrogantia non solum totam antiquitatem temere et impudenter accusat, sed ipsum etiam Spiritum sanctum corrigit, qui in factis litteris hæc ipsa nomina (ut paulo post videbimus) extare voluit. Fatemur ni-

hilominus eum valde male consuluisse Calvinianæ et Lutherianæ fidei, qui hoc nomen primus inventit. Nihil enim efficacius dici potest ad probandam justitiam veram operum honorum, et ad justitiam imputatitiam refellendam, quam si opera justorum merita vitæ æternæ esse dicantur.

Porro Martinus Bucerus in actis Colloquii Ratisbonensis ne totam antiquitatem contemnere videatur, negat Scripturam, vel Patres, nomine meriti usos esse; addit tamen, si forte Patres hoc nomine usi sint, durum esse in ea voce catachresim. Sed tamen frequenter, et tam aperte utuntur Patres hoc nomine, ut nesciam, utrum sit majus Calvinii sacrilegium, an Buceri mendacium.

Nos igitur probabimus id, quod habet communis Catholicorum omnia sententia, opera bona justorum vere, ac propria esse merita, et merita non cujuscumque præmii, sed ipsius vitæ æternæ, contra Sectarios omnes. Sed antea tamen contra Calvinum probabimus nomen meriti in Scripturis fundari, ac proinde non male consuluisse fidei sinceritati sanctos Patres, qui eo nomine passim usi esse inveniuntur.

CAPUT II.

Probatur ex Scripturis, opera justorum recte vocari merita.

Quod igitur ad nomen meriti pertinet, non desunt testimonia sacræ Scripturæ, ubi ejusmodi nomen vel aperte contineatur, vel unde facili negotio deducatur.

Primum testimonium habetur Ecclesiastici cap. 16. *Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum* (1). Respondet Calvinus, in Greco textu non haberi nomen meriti, sed solum *κατὰ ἔργα*. At illud *κατὰ ἔργα*, recte vertitur secundum meritum operum, vel pro merito, et dignitate operum. Quid enim est reddere secundum opera, nisi reddere sicut opera merentur? Quare non solum vetus interpret Ecclesiastici, sed etiam S. Hieronymus, qui trium linguarum peritissimus erat, latine reddere solet per vocem Meriti, quod Hebræi, vel Græci dicunt, juxta, vel secundum opera. Ut exempli causa, quod habetur Jud. xx. in Hebræo et Græco, ut possimus reddere con-

tra Gabaa Benjamin, juxta omnem stultitiam, quam fecerunt in Israel. S. Hieronymus vertit: « Ut possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, et reddere ei pro scelere quod meretur »

Alius locus est in epist. ad Hebr. cap. xiii. *Beneficentiæ, et communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus* (2). Ubi passive usurpavit interpres vocem promeretur, sed alioqui rectissime vertit vocem Græcam: *εὐαρεστεῖται*. Significat enim hoc verbum delectari, hilariter se habere, placari. Itaque sensus est, talibus hostiis delectatur, sive placatur Deus, ut habet commentarius Chrysost. vel talibus hostiis placetur Deo, ut exponit Œcumenius. Calvinus fatetur, Apostolum dicere voluisse, tales hostias placere Deo, atque ei acceptas esse: et tamen negat, recte vocari merita. At certe propriissime dicimus latine, unum apud alterum mereri, et eum sibi obstringere, qui facit aliquid, quod ei placeat, eumque delectet. Adde, quod verbum illud conjunctum cum vocabulo, « hostiarum », non solum significat, Deum delectari bonis operibus, sed etiam conciliari et induci ad benefaciendum iis, qui bene operantur. Hoc autem est quod dicimus, opera bona esse meritoria.

Alia loca sunt, ubicumque invenitur nomen dignitatis. Nam quod nos dicimus mereri, dicunt Greci *ἀξιοῦσθαι*, id est, dignum esse, et meritum vocant *ἀξία*; Hæc autem verba frequenter habentur in Scripturis, ut II ad Thessalon. 1. *Ut digni habeamini regno Dei* (3). Græce est, *εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ*. Quod æque verti poterat, ut vos mereamini regnum Dei. Et Apoc. cap. iii. *Ambulabunt mecum in albis quia digni sunt*, id est, quoniam id merentur. Et cap. xvi. *Dedisti eis sanguinem bibere, digni sunt enim* (4), id est, ejusmodi poenam merentur. In his omnibus locis, aliisque per multis, ponitur illa vox, qua Græci meritum designare solent.

Denique plurima sunt testimonia Scripturæ, quæ disertis verbis continent nomen mercedis. Ut Gen. xv. *Ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis*. II Paral. xv. *Vos ergo confortamini, erit enim merces operi vestro*. Prov. ii. *Seminanti justitiam merces fidelis*. Sap. v. *Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum*. Ecclesiastici, xviii. *Nec verearis usque ad mortem*

(1) Eccl. XVI, 4. — (2) Heb. XIII, 16. — (3) II Thess. I, 5. — (4) Ap. III, 4; ibid. XVI, 6.

justificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Isaia xl. *Ecce Dominus venit, et merces ejus cum eo*. Matth. v. *Merces vestra copiosa est in cælis*. I ad Corinth. iii. *Unusquisque propriam mercedem accipiet*. Apocal. ultim. *Ecce venio cito, et merces mea mecum est* (1). At merces, et meritum, relativa sunt: merces enim meritis redditur, sicut gratia gratis datur. Igitur cum tam sæpe, et tam perspicue præmium operum dicatur merces, dubium esse non debet, quin ipsa opera secundum morem loquendi Scripturæ, recte dicantur merita.

Neque probabile est, in tot locis semper esse durum catachresim, ut dicit Bucerus: catachresis enim, præsertim dura, in uno aut alio loco fortasse tolerari posset: in tot autem locis plane intolerabilis esset, et injuriam facit Spiritui sancto, qui tot in locis durissima catachresi illum usum esse confirmat.

CAPUT III.

Opera justorum meritoria esse vitæ æternæ, probatur ex divinis litteris.

Sed ut jam ad rem ipsam veniamus, probare possumus ex divinis litteris sententiam nostram testimoniis plurimis: sed ea nos ad certa capita revocabimus.

Primum igitur argumentum ducitur ab iis locis, ubi vita æterna nominatur merces. Nam si ipsa est merces, bona opera, quibus illa redditur, sine dubitatione sunt merita. Matth. v. *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis* (2). Quid autem sit hæc merces, paulo ante explicaverat Dominus dicens: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Dicit igitur, gaudendum, et exultandum in persecutionibus, quoniam copiosa nos manet merces in cælo, cum regnum cælorum iis paratum sit, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.

Item Matth. xx. *Voca operarios, et redde illis mercedem* (3). Hujus autem mercedis nomine intelligi denarium diurnum, ex ipsa eadem parabola perspicuum est. Per denarium vero diurnum significari vitam æternam, communi consensu Patres docent. Nam

præter commentarios in hunc locum, id habent sanctus Hieronymus lib. ii. in Jovinianum, S. Augustinus lib. de sancta Virginitate cap. 26. et S. Gregorius lib. iv. Moral. cap. 42.

Ad hoc argumentum respondet Philippus in Apologia confessionis Augustanæ, mercedem dici præmium, quod Deus reddit, non quia debeatur operibus, sed quia debetur promissioni, qua Deus constituit filiis suis adoptatis per Christum dare vitam æternam. At Scriptura disertis verbis dicit, hanc mercedem dari operibus, non soli promissioni. Quid enim apertius dici potuit, quam: *Voca operarios, et redde illis mercedem*? Deinde esto, propter solam promissionem aliquid vere et proprie debeatur: tamen numquam id mercedis nomine vere appellari poterit, nisi conditio operis et conditionis impletio intervenerit. Ista enim vere durissima, et intolerabilis esset catachresis, si quis donativum a rege promissum, ex mera liberalitate, sine ulla conditione operis mercedem appellare vellet.

Calvinus aliter respondet, mercedem videlicet, cum dicitur de vita æterna, non accipi proprie, sed figurate: quoniam vita æterna in Scripturis vocatur hæreditas, hæreditas autem non est proprie merces, cum debeatur filiis, quia filii sunt, non quia sibi eam propriis laboribus pepererunt. At neque hæc solutio multum valet. Nam cum in Scripturis vita æterna non minus sæpe, fortasse etiam sæpius dicatur merces, quam hæreditas, unde probabit Calvinus, dicendam esse proprie hæreditatem, improprie mercedem, et non potius contra, mercedem proprie, hæreditatem improprie? Deinde, quid si utrumque possit dici proprie? habet enim vita æterna conditionem mercedis et hæreditatis. Datur enim ex promissione laborantibus, quod est mercedis proprium, et non datur nisi filiis, quod est proprium hæreditatis.

At si filiis debetur hæreditas, quia filii sunt, quid opus est pro ea adipiscenda laborare? Responsio est in promptu, nam tametsi parvulis, qui mox a Baptismo decedunt, vita æterna donetur solo jure hæreditatis, tamen voluit Deus filios suos, qui usum rationis habent, propriis laboribus, et meritis illam acquirere, ut duplici titulo illis vita æterna

(1) Gen. XV, 4; II Par. XV, 7; Prov. XI, 18; Sap. V, 16; Eccl. XVIII, 22; Isai. XL, 10; Mat. V, 12; I Cor. III, 8; Ap. XXII, 12. — (2) Matth. V, 12. — (3) Matth. XX, 8.